ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 114, Mart 2021, s. 404-416

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.49659>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

25.02.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

28.03.2021

Sedef SUBÖLEN

Kocaeli Üniversitesi

sedefsubolen@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-7227-5861

Doç. Dr. Ayşe KONCAVAR

Marmara Üniversitesi

akoncavar@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-3396-8707

404

ANTONİONİ SİNEMASINDA VAROLUŞ VE YABANCILAŞMA TEMASI IŞIĞINDA MACERA FİLMİ¹

Öz

Varoluş ve yabancılaşma, modern çağ bunalımının anahtar kelimelerindendir. İçinde yaşanan dönemin sıkıntıları fiziksel olmaktan çok bilişsel ve duygusal boyutta yaşanmaktadır. Bunun başat nedeni, bireyin kendisine dair yolculuğunda daha çok sorgulama imkânı bulması ve bu sorgulamalar sonucunda iç dünyasında pek çok çelişki barındırmaya başlamasıdır. Bu çelişkiler var olma bilinci sonucu ortaya çıkan yabancı hissetme ve yalnızlık hisleri ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Çalışmada bu temalar üzerinde kuramsal bir çerçeve oluşturularak Antonioni'nin söz konusu temalara ilişkin belirgin örnekler barındıran filmi Macera'yı göstergebilimsel analiz ile ele almak ve varoluş ile yabancılaşma kavramlarını bir kez daha ortaya koymak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Varoluş, Yabancılaşma, Antonioni

¹ Bu çalışma, 2018 yılında Marmara Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Ayşe Koncavar'ın yönettiği yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

THE THEME OF EXISTENCE AND FOREIGNMENT IN ANTONIONIA CINEMA ADVENTURE FILM IN LIGHT

Abstract

Existence and alienation are key words in the modern crisis. The troubles of the period in which we live are experienced in cognitive and emotional dimensions rather than physical. The main reason for this is that the individual finds more opportunities to question himself in his journey and as a result of these inquiries, he starts to contain many contradictions in his inner world. These contradictions occur together with feelings of alienation and loneliness that emerge as a result of the consciousness of existence. In this study, it was aimed to analyze Antonioni's movie Adventure, which contains clear examples of these themes, by forming a theoretical framework on these themes, and to reveal once again the concepts of existence and alienation.

Keywords: Existence, Alienation, Antonioni

Giriş

Modern çağ bunalımı, kökeninde kendini tanımaya çalışma, sorgulama, analiz etme sürecini tanımlayan bir durumdur. Sanayileşme sonrası bireyselleşmenin yükselmesiyle insan kendi içine yönelerek var oluşunu sorgulamaya başlamış ve bu durum sonucunda da aklın yetisi ile irdelenen düşünceler onda bulunduğu ortama ait olmama hissini beraberinde getirmiştir. Teknolojinin gelişimine paralel olarak artan imkanlar bireyselleşmenin artışına zemin hazırlamıştır. Önceden aile ve akrabalar ile bir arada hareket eden insan modern dönemde yalnız yaşamaya daha fazla eğilim göstermiştir ve bu durum, yalnızlık hissini sadece mekâna bağlı bir şey olmaktan çıkarıp içsel bir yolculuğa dönüştürmüştür. Modern dönemde modern insanın pek çok varoluşsal sıkıntısı ortaya çıkmaktadır çünkü var oluşunu sorgulama yolculuğunda içinde bulunduğu ortama ait olamama, yabancılaşma, yalnızlaşma temaları ile kuşatılmıştır.

Değişen dünya düzeni ve ilerleyen sanayileşme sonucu insanların her şeyi sorgulamaları mecburiyeti ortaya çıkmaktadır. Dünyadaki değişimler her bireyin yaşamını etkilemektedir. Bu değişiklikler insanlığın hayatı, çevreyi, inanışları, dini ve kendini sorgulamasını sağlarken yeni düzen, dine ve kilisenin insan üstündeki etkisini kaybetmesine yol açmış, ardından gelen Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle daha yüksek oranda varoluşsal krizler ortaya çıkmıştır. Çok sayıda insanın ölümü, dünyanın acı verici olaylarla dolu bir yere dönüşmesi, savaşın açtığı derin yaralar ve önüne geçilemez hastalıklarla baş edemeyen insanın yabancılaşması da bu dönemde kaçınılmaz olmuştur (Karayel, 2019:4).

Çalışmada modern bireyin yaşadığı yabancılaşma, varoluşunu sorgulama ve yalnızlaşma durumlarına kuramsal bir çerçeveden bakılması, bu kavramların İtalyan Auteur yönetmen Michelangelo Antonioni'nin kült filmi Macera perspektifinde ele alınarak analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Macera, Antonioni'nin İletişimsizlik Üçlemesi adını verdiği üç filmin ilkidir ve insan ruhunun çektiği varoluşsal sorunların, bireyin hayata bakışında ne gibi dönüşümler yaşattığı, bireyin iç dünyasında nasıl bir etki yarattığı ve yaşamını nasıl şekillendirdiğine ilişkin irdelemeler sunması bakımından önemli bir yere sahiptir. Filmin analizine yer vermeden önce yabancılaşma, varoluş ve yalnızlaşma kavramlarının kökenlerine yakından bakılması yerinde olacaktır.

Yabancılaşma Kavramı

Farsça kökenli Yaban sözcüğü “boş, ıssız yer” anlamını ifade etmektedir. Türk dilinde bu sözcüğe karşılık gelen “il” ve “el” sözcükleri kavrama “yerli, bildik olmayan, bu çevreye ait olmayan” gibi anlamlara gelmektedir. Geniş anlamıyla yaban sözcüğü aldığı eklerle, evcil olmayan, uygarlıktan uzak olan anlamına gelen “yabani” ve “yabancı” kelimelerini ortaya çıkarmıştır (Eyüboğlu, 1995: 714). Yabancılaşma kavramı, çeşitli içsel ve dışsal nedenlerle insanın bulunduğu yere, insanlara, düşünceye ait olamaması sonucu yaşadığı yozlaşma, uzaklaşma durumunu tanımlar. Yabancılaşma durumunun kökenleri ben- öteki ilişkisine uzanmaktadır. Kendisi gibi olmayanı, kendisine benzemeyeni öteki olarak kabul etme ve kendi ait olduğu kategorinin dışında tutma hali, pek çok sosyolojik, psikolojik hatta antropolojik sahaya taşmıştır. Ben’den olmayan her şey Öteki’dir. Ve Öteki olan her şey de insanın karşısında, kendi dışında yer almaktadır. Bu durum insanın dünyaya geldiği ve annesiyle arasındaki fiziksel bağın zayıflaması ve sona ermesi ile başlar ve bu devinim hayat boyunca devam eder. Öteki’nin kendisine ait olmadığını anlayan zihin Ben’den olmayanı aramaya, ayırtmaya ve Öteki olarak dışlamaya meyillendir. Bu dışlama insan ilişkilerinde, yeni tanışılan çevrede, yeni adapta olunmaya çalışılan her durumda kendini göstermektedir.

Kiraz’ın aktarımıyla Spinoza’a göre (2011), Öteki, Ben’in dışında bulunan ve Ben’den ayrı olan, onunla ilişki içinde olmayan her şeydir. Varlığını devam ettirmek, anlaşılacak ve tanınmak için kendi kendisini belirlemektedir. Bu kendini belirleme aşamasında Ben’in kendisi dışındakilere çizdiği sınır kendisine de sınır çizmesi demektir. Yabancılaşma durumu bu sınırların keskinliğinden kaynaklanmaktadır. Kendisine dahil edemediği her şey birey için yabancıdır. Kendisine eklemlemeyeceği her şeyi Öteki olarak kabul eder bu da bulunduğu bir ortama ya da duruma ait hissetmesini zorlaştırır.

Yabancılaşma kavramı pek çok düşünür tarafından farklı şekillerde ele alınmaktadır. Sözelimi Hegel için tin yani ruhun Öteki olandan kendisi ayırması şeklinde köktenci olarak gerçekleşirken, Marx açısından yabancılaşmaya neden olan unsurlar kapitalist bir çizgide üretim mekanizmalarındaki adaletsizlikler sonucu gerçekleşmektedir. Arendt için yabancılaşmanın kökeni toplumsal olandan uzaklaşmak, siyasal birlik sağlamamayı ifade ederken Kierkegaard için dinden ve Tanrı’dan uzaklaşma sonucu oluşabilmektedir. Yabancılaşma kavramının düşünürlerle göre farklı düzlemlerde gerçekleşmesi nedeniyle bu farklılıklara daha yakından bakmak gerekmektedir.

Hegel’de Yabancılaşma

Yabancılaşma kavramına felsefi bir anlam kazandırarak, felsefi anlamda yabancılaşma durumunu temel bir sorun olarak nitelendirerek G.W.F. Hegel için (1770-1831), tüm yabancılaşma tarihi soyut, mutlak, kurgusal ve mantıksal düşüncenin üretim tarihi anlamına gelmektedir. Hegel, adına tin ismini verdiği öz ile, deneyim sırasında insanın önce kendisine yabancılaştığını, sonra da bu yabancılaşma yolculuğunun ardından yeniden kendisine döndüğünü belirtir. Bu durum Tin’in edimselliğinde kendine anlam kazandırma sürecini ifade eder. Hegel için Tin, var olma yolculuğuna çıkmadan önce ölü bir kavramdır ve bu ölü kavramdan daima yeni farklı anlamlar doğabilmesi için kendini sürekli olarak deneyimleme ön koşuldur (Marx, 1976:68). Hegel’in gerçek kabul ettiği varlık (tin) tüm tarihi ve varoluşu meydana getiren şeydir. “Dünya tarihi tinsel alanda ilerler” şeklinde geliştirdiği düşünce, tinin tarihi kullanarak öz bilince ulaşmayı hedeflediğini anlatmaktadır. Bu ifadede tinin öz bilince ulaşmasının kendisini özgür olarak tanıması gerektiğini açığa çıkarır. Devinim şeklinde sürüp giden gelişme çizgisi daima tinin yolculuğudur; tin bu yolculuk sırasında kendisi dışında deneyimlediği “Öteki” ile karşılaştıkça yeniden var oluşunu şekillendirir (Hegel, 2003:60-61). İşte bu yolculuk ve kendini öteki üzerinden var etme durumları kişinin bulunduğu ortamlara uyum sağlamak için durmaksızın yeni kimlikler ürettiklerini ifade eder. Tin yani öz, Öteki ile anlamlıdır. Bu nedenle ancak

öteki olanlar karşılaştığımızda kendimizin bilincinde oluruz. Kendimizi tanımak için Öteki olana daima ihtiyaç duyarız fakat bunun olumsuz yanı, gündelik hayat içinde birçok Öteki ile bir arada olmamız ve bu nedenle daima kendimizi yeniden var etme zorunluluğu duymamızdır. Hegel'in tin kavramındaki Ben-Öteki ilişkisinin yabancılaşma kavramı açısından önemli olması ve temelci kabule dilmesi işte bu benlik durumuyla ilintilidir. Tin, kendisi olmayı ancak Öteki üzerinden gerçekleştirebileceğinden ne kadar çok öteki ile karşılaşırsa kendini o kadar çok var eder. Ama kendini yeniden var edişler aynı zamanda eski ben'in parçalanması anlamına geldiği için bireyin ruhunda kopmalar ve bu kopmalar sonucunda da yabancılaşmalar yaratır. Bu yabancılaşma- var etme ilişkisi bir anlamda paradokstur; eğer Öteki üzerinden sağlanan bir doyum ve var etme edinimi olmasa parçalanma meydana gelmeyecek gibidir. Diğer yandan bu parçalanma yeniden var oluşu doğurduğu için bir Anka kuşunun küllerinden yeniden doğması gibi gereklidir. O yüzden yabancılaşma Hegel için ne kadar sancılı olursa olsa tinsel açıdan zorunludur. Var olan yabancılaşma sürecinden geçmeden kendini oluşturamaz. Kendini oluşturamayan birey var olmayacağı için yabancılaşmamış olmasının da bir anlamı olmayacaktır.

Marx'ın Yabancılaşmaya Bakışı

Karl Marx'ın oluşturduğu yabancılaşma düşüncesi, Engels ile birlikte sanayi kapitalizminin bir eleştirisi olarak geliştirdikleri fikirlere dayanır. Kapitalist topluma getirilen eleştiride Marx, Fierbach'ın insanın özünü Tanrı'ya aktararak boşlukta kalması düşüncesini kapitalist üretim biçimlerinde işçi- ürünü çerçevesinde ele alır. Marx, yabancılaşmaya ilişkin fikirlerini 19.yüzyıl sanayi kapitalizminin neden olduğu adaletsizliği, baskıyı ve bunlara bağlı olarak bozulan ekonomik ilişkileri inceleyerek oluşturmuş, toplumsal gelişmenin gerekliliğine inanmıştır (Ertaş, 2018:67-68). Ona göre modern bireyin yabancılaşma durumunu yaşamasının nedeni üretim ilişkileri ile yakından ilintilidir. Üretim sürecinde kapitalist daima işçi üzerinden onu ağır iş yükü, düşük ücret ve yoğun çalışma saatleri ile çalıştırarak artı değer elde etmekte, bu da işçinin mutsuzluğuna neden olmaktadır. Üretilen ürün hiçbir zaman bütün olarak tek bir işçinin elinden çıkmaz. Her işçi mevcut ürünün farklı bir parçasını üretmek için çalışır. Ürün son halini aldığı anda işçi ile bir ilgisi kalmamış, ondan çıkmıştır. Bu durum aidiyet duygusuna engel olmaktadır. Zamanının büyük bölümünü bu üretim için harcayan işçi son kertede kendisine ait hissetmediği ürün karşısında, ağır çalışma koşulları da eklenince bir yabancılaşma duygusu yaşar. Marx'a göre altyapıyı ifade eden ekonomi ve üretim ilişkileri üst yapı denilen sosyal, kültürel ve ideolojik unsurları etkilemektedir. Üst yapının altyapı üzerindeki etkisi, sınıf farklılıklarının değiştirilmesinin mümkün olmadığını halka göstermektedir. İdeoloji olarak aktarılan bu kabul ettirme durumu, kültürel farklılıkları dini ve siyasi inanç sistemleriyle empoze etmektedir. Marksist düşüncüler sömürü olarak görülen bu düzenin, sınıflar arasında diyalektik mücadeleyle değiştirilebileceğini öne sürer. Bu şekilde ekonomik oluşumlar insani unsurların önüne geçmeyecek ve bu sayede herkes için daha rahat yaşanılabilir adil bir düzen kurulacaktır (Hitchcock, 2015:41-43).

Marx'ın yabancılaşma yaklaşımının diğer boyutu dinsel yabancılaşmadır. Marx din kavramına halkı uyuşturan bir afyon olarak nitelendirir (Kızıltan, 1986). Burada belirtilmek istenen, kişilerin kendi gerçekliklerinden memnun olmadıkları zaman kendilerine dini inanış biçimleriyle şekillenen alternatif yaşam biçimleri yaratmaları ve maddenin ötesinde huzur bulacakları bir alan oluşturma eğilimleridir. Bireyler var oluş sorunlarından kurtulmak için dine sarılmakta, din aracılığı ile yaşanan sorunların bir gün ebedi olarak sona ereceği ve kurtuluşun gerçekleşeceği fikrine sırtlarını dayamaktadır. Marx'ın bu noktada getirdiği eleştiri, ekonomik eşitsizliklerle dolu olan sistemde yabancılaşma ve yalnızlaşmanın nedeni kapitalizm olgusu iken din kavramının kurtuluş yaratmasının mümkün olmayacağı durumundan kaynaklanır. Ona göre işçiler kurtuluşa ermek ve yabancılaşma durumundan kurtulmak için dine sarılmak yerine kolektif bir birleşmeye gitmeli ve haklarını

aramalıdır. Sorun sistemde ise çözümü de bu sistemin ortadan kalkmasıdır, bu nedenle din bir kurtarıcı değil ancak bir uyuşturucu olacaktır. Marx ve Marksist düşünürler için insana insan niteliği kazandıran ve onu diğer varlıklardan ayrı tutan özellik salt düşünme yetenekleri değil, yaşayabilmelerini sağlayacak olan araçları üretme yetenekleridir. Bu da sorunun kaynağının insani sorunlardan kaynaklanmadığını, sorunun toplumsal üretim yapısında, toplumsal eşitsizlikte ve kapitalist üretim biçimlerinde aranması gerektiği anlamına gelmektedir (Marx, 2013).

Fromm ve Kitlelerin Yabancı Olma Durumu

Doğduğu andan itibaren fiziksel anlamda bütün olduğu anneden ayrılıp kendi başına kalan ve hayatını yalnız olarak idame ettirmek durumunda olan insan, tek başına bir birey olması gerektiğini fark eder. Fiziksel bağımsızlığı, kendi kendine yetme durumunu meydana getirir. Bu bir anlamda toplumsal yalnızlığı ve kendini ayrı olarak var etme gerekliliğini de başlatan bir durumdur. Bireysel yabancılaşmayı odağına alan Erich Fromm var oluş ve özgürlüğü bir bütün olarak ele almaktadır. Bu bağımsızlığı kazanma aşamasında topluma uyum sağlarken birçok varoluşsal problemle karşılaşır. Sahip olduğu özgürlüğü doğru olarak kullanamayan birey kaçınılmaz olarak yabancılaşmaya başlar. Fromm burada birey olmanın zorluğunu belirtir ve üst modern çağda yaşamının sıkıntılarıyla başa çıkmanın zorluğuna odaklanır. Birey olmanın getirdiği yalnızlık duygusu bir noktada toplumdan ayrı yaşamayı zorunlu kılmaktadır, bu da kişi için dünyadan kopuk, dünyaya uzak olma durumlarını açığa çıkarır.

Yalnızlık ve yabancılaşmadan uzaklaşmak için Fromm'un öne sürdüğü çözüm yolu toplumla daha fazla iç içe olmak, var olunan toplumun parçası olmaya çalışmaktır. Bu toplumsallaşma onun için ana rahmine dönmek gibi olacaktır ve bu bütün içinde kendini daha "ait" hissedecektir. Endüstri Devrimi kitleleşmeye büyük ölçüde zemin hazırlayarak, on dokuzuncu yüzyılda üretim ve geçim tarzlarında meydana getirdiği dönüşümler ile pek çok insanı aynı anda kitle toplumuna katılmalarını sağlamıştır. Bu kitleleşme, üst modern çağın dünya düzeninin yozlaştırıcı etkisine karşılık bir arada kalmanın zorunluluğunu göstermiş, bir arada kalan bireyler için ortak ihtiyaçlar, ortak yaşam biçimleri meydana getirmiştir (Fromm, 2008).

Fromm, yabancılaşma durumundan kurtulmak için toplumsal olarak bir arada yaşamayı tercih eden bireyler için "tek tipleşme" sorununun açığa çıkması durumunda da değinir. Bütünün parçası olmak için herkesle ortak şekilde hareket eden, aynı yerlerden alışveriş yapan, aynı programları izleyen, benzer ideolojileri savunan bireyin kendi özünden uzaklaşıp fabrikasyon bir noktaya gelmeleri söz konusudur. Kitleden tümüyle uzaklaşmak kendi içine fazlasıyla kapanıp yalnızlaştırırken, fazla kitleleşme de bireyin özerk, özgün bir yaşam biçimini kaybetmesi sorununu açığa çıkarabilmektedir. Fromm için gereğinden fazla bireysellik yalnızlaştırırken, gereğinden fazla toplumsallık da yozlaştırır. Bu nedenle aynı toplumun içinde benzer yaşam biçimlerine sahip olsa da belli biçimlerde toplumdan ayrılmak, ideolojik anlamda sorgulamak, kitlelerin kabul ettiği her şeyi benimsememek, kısacası bu toplumsallığın dozunu iyi ayarlamak gerekmektedir. Bu doz iyi ayarlanmazsa birey yine başladığı noktaya dönüp "herkes gibi olma" hali yüzünden yeniden içinde bulunduğu yaşama uzaklaşabilecektir.

Varoluş Yolculuğu

Varoluş, bir varlığın "var olduğunu hissetmesi" şeklinde genel bir tabirle tanımlansa da daha geniş anlamda bireyin kendi kendine düşünebilme yetisini ifade etmektedir. Varoluş bu açıdan bireyin içsel yolculuğunda daima çözüm bulmaya çalıştığı yabancılaşma sorununa çözüm bulabilmek için bilinmesi ve irdelenmesi gereken bir kavramdır.

Varoluş kavramı üzerine pek çok düşünür fikir üretmiş, var olma durumu hakkında pek çok düşünce oluşturulmuştur. Bu ayrımlar düşünürlerin var olma durumuna kendi perspektiflerinden bakmaları sonucu kavramın değişik açılardan ele alınmasını sağlamıştır. Çalışmada bu birbirinden farklı görüşlere daha yakın bir çerçeveden bakmak söz konusu ayrımsamanın anlaşılabilmesi için gereklidir.

Soren Kierkegaard ve Kendini Var Etme Durumu

Danimarkalı filozof Kierkegaard'ın var olma konusundaki fikirlerini oluşturan başat düşünce, babasıyla olan ilişkiler sonucunda kendisi ile yaşadığı içsel mücadelelerdir. Annesi ve babasının evlenmeden önce cinsel birliktelik kurduğunu öğrenmesi üzerine ahlak kavramı üzerine katı düşüncelere sahip olan ve uzun zaman bu düşüncelere saplanıp kalan düşünür var oluşun ve insan doğasının ne olduğuna ilişkin yaptığı sorgulamalar sonucunda din, Tanrı, ahlak, insan doğası gibi kavramları irdelemiş, bu süreçte eski katı ahlak anlayışından uzaklaşarak saf haliyle var olma durumunu kabul edip çalışmalarını bu yönde şekillendirmiştir. Onun dönüm noktası, bu evlilik dışı ilişkinin yaşanmasında insan doğasının ya da Tanrı düşüncesinin nasıl bir etkisi olduğu ya da olmadığı sorgulamasıdır. Bu gelişme doğrultusunda Kierkegaard için varoluş, toplumsal normların ötesinde, bireye özgü normlar tarafından şekillenen bir kavram olarak kabul edilmektedir.

Ona göre (Anderson,2000) önemli olan doğru olan ya da inanılan şeyin kendisi değildir; inanılan şeyin birey üzerindeki etkisi ve bireyin ona inanırken hissettikleridir. Başka kişiler tarafından anlamsız bulunan şeyler bizim için anlamlı ve biricik olabilir. Fakat diğerleri tarafından anlaşılmamaktan korkan birey bazı toplumsal normları olduğu gibi kabul edip bunlara göre yaşama yolunu seçtiğinde kendi var olma sürecinin de gecikeceğini aktarır. Kendini var edebilmek için seçim yapabilme becerisinin önemine değinen Kierkegaard, dünyada çok az sayıda insanın hayatını kökten değiştirecek seçimler yapabildiğini, bunun dışındakilerin ise gündelik basit seçimlerden fazlasını göze alamadıklarını belirterek bunu aşılması gereken bir sorun olarak değerlendirir. Söz gelimi evlilik, boşanma, taşınma, işten ayrılma ya da işe başlama konularında genellikle çekimse davranan birey çoğunlukla sürüncemede kalmakta ve kendini var etme süreci bu sebeple gecikmektedir (Gödelek, 2008:362-363). Burada yapılması gereken ise, bireyin başta kendisinin de düşmüş olduğu “normlara aşırı bağlılık” yanılgısından çıkarak tek bir doğru olmadığını kabul etmesi ve kendi hayatı için doğru olacağına inandığı konularda harekete geçmesidir.

“Çoğu insan, Sokrat'ın 'kendini bil!' özdeyişinde aslında insanlığın en zor mücadelesinin yattığını anlayamaz. Onlar aynı şekilde Kierkegaard'ın şu cümlesini de tamamiyle anlaşılmaz bulmuşlardır: Riske atılmak, en uç anlamda tamamiyle kendi öz bilincimize erişmektir” (Savaş, 2013).

Sartre ve Varoluş

Heidegger'in (2008:142) ele aldığı şekilde var olma, “fırlatılmışlık” durumunu ifade etmektedir. Fırlatılmışlıkla kastedilen şey, insanın dünyaya gelme ya da gelmeme konusunda seçim yapamadığı, birdenbire dünyanın içine atıldığı ve ölüm anına kadar kendi isteğiyle gelmemiş olduğu dünyada yaşamını sürdürmek zorunda olduğu gerçeğidir. İçine doğduğu dünyada yaşamak zorunda olması, seçme şansı olmayan bireyin kendini mevcut düzene ait hissedememesine neden olmaktadır. Birey bu nedenle fırlatılmış olduğunu hisseder ve fırlatıldığı yerde mutsuz olduğunda kendine ait olarak görmediği yaşamdan haz almamaya başlar.

İnsan, bu haz alamama anında, son haddine varan şeylerin tam bir bilgisine sahip olabilecek bir varoluşa sahip olmasa da onun tam bir cahil -kör cahil- olmasını engelleyen bir hali vardır. İnsanın bu hali onun arada kalmışlığını ifade eder. İki uç arasında sürüklenip durması, kararsızlığı, kendisine bir

temel ve dayanak noktası bulamaması bu iki arada kalma duygusundan kaynaklanır. Bu yüzden bir hayvanın yahut Tanrı'nın sefilliğinden söz edilememektedir, her ne kadar “yaratılmış” olsa da insan var olmanın bedelini kendi kendisine borçludur çünkü sahip olduğu var oluştan geri dönüşü yoktur. (Gürbüz Dikici, 2020:15)

Sartre'a göre ise insan özünde yaratılmış bir varlık değildir; çünkü ona göre varoluş öz olarak tanımlanan çekirdekten önce gelmektedir. Burada aktarılmaya çalışan, insanın dünyaya gelmeden önce varoluşunun tasarlanmasıdır. Öz /çekirdek ortaya çıkmadan önce varoluş belirlenmiştir öz varoluş tamamlandıktan sonra şekillenmeye başlar. Sartre bunu bir zanaata benzetir. Bir zanaatkar ürünü ortaya çıkarmadan önce nasıl ki o ürünün oluşturulacağı maddelere ihtiyaç duyuyor ve ürünü bu maddeleri karıştırıp birbirine ekleyerek ya da ayırıştırarak elde ediyorsa var oluş- çekirdek ilişkisi de aynen bu şekilde gerçekleşmektedir. Karakterimizi biçimlendiren özümüz, belli bir var oluşun üzerine eklenen şeydir (Sartre, 2012:59).

Sartre'ın dünyaya fırlatıldığımızı öne sürmesi tam da bu öz- var oluş ilişkisi ile alakalıdır. Biz kendi özümüzden önce var oluşumuz ile ortaya çıkarız ve sahip olunan var oluş ile oluşturmaya çalıştığımız öz/çekirdek çatışma yaşadığında yaşam içerisinde uyumsuzluklar ile karşılaşır içinde bulunduğumuz hayata uygun olmadığımızı düşünebiliriz. Sartre bu uyumsuzluğun Tanrı tarafından boş bırakılmış olmamızla alakalı olduğunu öne sürer. Ona göre Tanrı bizi yaratıp dünyaya atmış ve sonrasında kendi başımıza kalmaya terk etmiştir. İnsan kendi var oluş aracı olan Tanrı tarafından önemsenmediğini düşündüğü zaman bu terk edilmişlik ve fırlatılmışlık hissi daha da güçlenmekte ve yaşamdan alınan haz da buna bağlı olarak azalmaktadır. İnsan artık bir sıvı gibidir. Belli kalıplar söz konusu olduğundan bir yer kapladığından söz edilebilir fakat kendi başına hiçbir şekli, ait olduğu hiçbir yer yoktur ve etrafa dağılmış durumdadır. İnceleyeceğimiz filmde de modern insanın bu fırlatılmışlık durumu sonucunda çektiği ruhsal sıkıntı ve yaşadığı ikilemler ele alınmaktadır. Sartre'ın fırlatılmış, kılavuzsuz kalmış insan tasavvuru filmde net şekilde görülmektedir.

Sinemada Varoluş ve Yabancılaşma Temalarının Gelişimi

Sinemada yabancılaşma ve varoluş temalarını irdeleyebilmek için, bu temaların ortaya çıkışına zemin hazırlayan İtalyan Yeni Gerçekçiliğini ele almak gerekmektedir. İtalyan Yeni Gerçekçiliği ve Sinema- Gerçek akımlarının sinemada yabancılaşma ve varoluş kavramlarının incelenmesindeki önemi, insana ilişkin duygu durumları üzerinde etkisi olan toplumsal gelişmelerin sinemada yankı bulması açısından ilk örnekleri sunmasıdır. İnsan psikolojisi üzerinde etkisi olan toplumsal konuların sinema aracılığı ile aktarılması ilk zamanlar belgesel niteliğinde gerçekçiliğe sahip olurken, sonraki yıllarda akım, kurmaca olanla birleştirilerek sanat sineması adına önemli örnekler meydana getirmiştir.

Savaş sonrası dönemde İtalya'da dönemde ortaya çıkan ve Yeni Gerçekçilik olarak anılan bu akım, Rossellini'nin “Roma Açık Şehir” (1945) isimli filminin beyaz perdeye konmasıyla belirginleşmiştir. Almanya'nın kazanacağını düşünerek kapılarak savaş sonucunda ganimetlerden pay almak için halkını savaşa sürükleyen Benito Mussolini, savaşın yönünün değişmesi ve Almanların kaybetmesi sonucunda beklediğini alamamıştır. Sonucu ülkesi açısından olumsuz olan savaşta kendi faşist konsey desteğini kaybeden Mussolini, Almanlar tarafından tekrardan başa getirilmiş fakat bu durum yalnızca Almanların Mussolini'yi olarak kullanmasından ibarettir ve İtalyan yönetimi gerçek anlamda zafer kazanmamıştır. Bunun tam aksine İtalya'nın kendi içinde iç savaş patlak vermiştir. Bu iç savaş ülkeyi beklenenden de fazla bir karışıklığa gömerek İtalya'nın iç savaş ortamında, diktatör yönetime karşı ayaklanarak halka tüm gerçekleri anlatma amacı taşıyan partizanların etkisiyle İtalyan Yeni Gerçekçilik akımını ortaya çıkarmıştır. Roma Açık Şehir'de detaylı şekilde işlenen bu süreçte, yönetmenlerin yeni sloganı haline gelen “kameranı al, sokağa çık” sözü tüm film yapımcılar ve halk

arasında oldukça etkili olmuştur ve İtalyan halkının gerçek yaşam ortamına bağlı kalarak çekilen film, İtalyan Yeni Gerçekçilik akımı için bir dönüm noktası niteliği taşımıştır (Ertaş, 2018:131-132).

Sinemada var oluşunun sonucu olan olayları yaşamayı tercih eden, mevcut kalıpları yıkarak Kierkegaard'ın da belirttiği gibi kendine göre doğru olan yolları seçen bireylerin sinemada gösterimi, modern sanat sinemasının mitlerinden olan “kendi inandığı doğruyu takip etme ve içinden geldiği gibi yaşama” durumlarının temsili sunmaktadır. Modern dünyada bireyselleşmenin artışı ile birlikte kendi kararlarını veren bireyler de sanat temalarında sıklıkla işlenmektedir ve bu varoluşsal durumlar sinemada da sıklıkla yankı bulmaktadır. Yedinci sanat olan sinema, gerçekçi akımların etkisiyle bireye ilişkin sıkıntıları yansıtmaya imkânı bularak varoluş ve yabancılaşma kavramlarını bir kez daha sinema aracılığı ile sorgulayabilmemiz açısından önemlidir. Macera filminde ele alacağımız bu temalar, karakterlerin hayatlarında dışsal bir sorun yok gibi görünürken iç dünyalarında ne kadar büyük sancılar yaşadıklarını başarılı bir şekilde ifade etmesi açısından önemlidir. Antonioni sıklıkla tekrarladığı burjuva yaşantısının sorunlarına Macera’da en belirgin şekliyle yer vermiş, dışarıdan bakıldığında sorunsuz bir yaşam biçimleri olan burjuva mensubu bireylerin aslında ne kadar derin mutsuzluklar yaşayabileceğini gözler önüne sermiştir. Yukarıda ele alınan yabancılaşmaya ilişkin görüşlere bakmak gerekirse, filmde Marx’ın işçi sınıfına ilişkin yabancılaşması yoktur; çünkü karakterler burjuva mensubudur. Bu durumda diğer yabancılaşma kategorilerini irdelemek gerekecektir.

Söz gelimi ana karakterlerin kitlelerin istediği yaşam biçimlerini sürdürmekteki zorlukları ile Fromm’a, benliklerini sorgulamaları ve huzursuzluk yaşamaları ile Hegel’e, herkesin kendi doğrusunu kendisinin oluşturması tasavvuru ile Kierkegaard’a atıfta bulunulabilir. Yabancılaşmaya ilişkin görüşler elbette bu çalışmada ele alınanlardan çok daha fazladır. Bu konu hakkında günümüzde de çok fazla şey yazılıp çizilmektedir. Buna karşın ele alınan düşünürlerin sınırlandırılmış olması hem en belirgin örneklerin belli isimler üzerinden sunulmasının doğru bulunması hem de diğer var oluş ve yabancılaşma türlerinin daha geniş kapsamlı çalışmalara bırakılması gerekliliğidir.

Göstergebilim ve Macera Filmi

Göstergebilim ya da diğer adıyla semiyoloji, gösteren, gösterilen ve gösterge kavramlarının birbiriyle ilişkisini inceleyen ve anlam üretiminin incelenmesinde kullanılan bir bilim dalıdır (Fiske, 2014:127-128). Duyularımızın algıladığı fiziksel nesne “gösteren” olarak adlandırılırken, “gösterilen” o nesnenin bizde uyandırdığı izlenim olarak ortaya çıkar. “Gösterge” bu anlamlandırma süreci sonunda tanımladığımız şeydir. Örneğin bir fotoğraf gösterendir. Bu fotoğrafta ele alınan bir kadın, bizim kadın kavramına ilişkin bilgi, deneyim ve görüşlerimize bağlı olarak anlamlandırdığımız bir şeydir. Başka bir örnekle açıklamak gerekirse bir evin bacasından çıkan duman gösterendir. O bacadan çıkan dumanın bizde yarattığı izlenim gösterilendir. Yani bize verilmek istenen mesajdır. Bacadan çıkan duman o evde bir yaşam sürdüğünün “göstergesi” olabilir. Benzer şekilde o evde hala soba ile ısındığının ve havanın soğuk olduğunun da göstergesi olabilir. Tüm bu gösteren- gösterilen ilişkisi göstergenin kendisini tanımlamaktadır. Ve göstergeler kişiden kişiye göre farklı anlamlar kazanabilmektedir. Sinema filmi analizlerinde göstergebilim kullanılmasının temel eksen, farklı okumalara açıklık sunmasıdır. Bir sinema sahnesini incelemek bir tabloyu yorumlamak ve ardında yatan şifreleri çözümlemek gibidir; bakan herkes bilgisi ve ilgi alanı çerçevesinde farklı okumalar gerçekleştirir. Post- modern paradigmalardan olan göstergebilimsel analizin en üstün yanlarından birisi de bu farklı anlamlandırmaları mümkün kılmasıdır. Antonioni filmlerinde mitsel düzeyde ele alınan “burjuvazinin mutluluk getirmemesi”, “çarpık ilişkilerin yol açtığı yabancılaşma sorunları” gibi temalar göstergebilimsel analiz ile tekrar tekrar kod açımı sağlanarak alt anlamlar ortaya çıkarılabilir. Macera filminde de yabancılaşma ve varoluş kavramlarının bu anlamlandırma düzeyinde neyi ifade ettiğini irdelemek için göstergebilimsel analiz başat yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Film, Antonioni'nin içinde yetiştiği İtalyan toplumundan izler taşımaktadır. İtalyan Yeni Gerçekçilik akımı ile ortaya çıkan insana ilişkin gerçekçi temaların varoluş kaygılarıyla harmanlanmış bir örneğidir. Ertaş'ın (2018:155-162) detaylı şekilde ele aldığı film analizini baz alarak filmin konusuna detaylı şekilde yer vermek yerinde olacaktır.

Yönetmenin senaryosunu Elio Bartolini ile birlikte hazırladığı, üçlemenin ilki olan 1960 İtalya yapımı "L'avventura / Macera" filmi, oldukça zengin bir adamın kızı olan ve babası gibi zengin bir adamla nişanlı olan Anna'nın, Prenses Patrizia'nın düzenlediği yat gezisine gitmeden önce babasını görmesiyle başlar. Baba, kızı gelmeden önce yanındaki adama, binaların her yeri kaplamaya başladığını, yakında şehirde yer kalmayacak olduğunu söyler ki bu da yönetmenin kentleşmeye yönelik eleştirisini ifade etmektedir. Bu kentleşme göndermesinin ardından tekne turuna çıkılacak olması da şehrin sıkışıklığından ve yabancılaşmadan kaçmak için doğaya sığınmak gerektiği metaforunu sunmaktadır.

Kız babanın yanına geldiğinde onu uğurlarken pek umut vaat edici olmayan konuşmalar yapan baba Anna'ya, mimar nişanlısı Sandro'nun kendisiyle evleneceğine ihtimal vermediği yönündeki düşüncesini bildirerek bu fikre alışmasını söyler. Babanın gözünde Anna boşuna umutlanmaktadır. Yüzündeki ifadeyle anladığımız kadarıyla Anna da bu evlilik ile ilgili çok büyük umutlar besliyor değildir. Sandro'yu bir aydır görmemektedir ve geziye giderken yakın arkadaşı Claudia ile birlikte Sandro'ya uğrayıp onu almaya karar vermişlerdir. Sandro'nun evinin önüne geldiklerinde Claudia Anna'nın heyecansız ifadesini görüp insanın bir aydır görmediği nişanlısına karşı nasıl bu kadar heyecansız olabileceğini sorgular. Anna burada mesafenin insanları birbirinden soğuttuğunu ama aynı zamanda beklemenin de insana bir amaç verdiğini söyler. Yukarı Sandro'nun yanına çıktıktan sonra aşağıda arkadaşı bekliyor olmasına karşın onunla soğuk bir şekilde sevişir. Bu soğukluk sanki sevişmenin bir görev olarak yapıldığı izlenimini vermektedir.

Film yat partisi ile devam eder. Anna nişanlısı yanına gelene kadar, aralarında prensesin de olduğu grupla çok eğleniyor gibi görünür fakat nişanlısı gelir gelmez keyfi kaçır. Burada nişanlısı ile aralarında bir soğukluk olduğunu bir kez daha görürüz. Yat volkanik bir adanın yanından geçerken gruptakiler ada ve suya ilişkin sohbet ederler. Anna bunu komik bulduğunu yüz ifadesi ile belli eder ve ortamdaki klişe konuşmalardan sıkılarak heyecan katmak için birden suya atlar. Grup da onun peşinden suya girer. Biraz yüzdükten sonra Anna köpek balığı olduğu konusunda herkesi uyarır ve sudan çıkıp yata geri dönerler. Alt kamarada kurulan Anna ve yakın arkadaşı Claudia, Anna'nın bunu Sandro'dan uzak durmak için uydurduğu bir hikâye olduğunu düşündüğünü söyler. Anna ilgisiz ve heyecansız görünür. Onun için içinde Sandro geçen hiçbir sohbetin ilgi çekici yanı yok gibidir. Kurulanıp giyinirlerken Anna, ona daha çok yakıştığını söyleyerek gömleğini Claudia'ya verir. Antonioni bu metafor ile, iki kadından birinin diğerinin yerine geçecek olmasının ve Anna'nın buna razı olduğunun sinyallerini ilk defa açık şekilde verir.

Kurulandıktan sonra Prenses'in sadakat ile ilgili anlattıklarını dinlemek için aşağıya inen ve sohbetten sıkılıp çekip giden Claudia'nın sadakat ile ilgili konuda sınanacak olması yönetmen tarafından verilen diğer bir mesajdır. Grup sonrasında etrafı keşfetmek için adaya çıktığında, Anna Sandro ile olan ilişkisi hakkında konuşmak ister. Geçen bir ayın onu nişanlısından uzaklaştırdığını ve ayrı kaldıkları sürenin daha uzun olmasını arzuladığını belirtir. Bir yandan onsuzluk düşüncesinin korkunç olduğunu ifade ederken, öte yandan artık onu *hissedemediğini* söyler. Bu çelişkili ve anlamsız durum Antonioni tarafından Sartre'ın *saçma* kavramının bir okuması olarak sunulmuştur. Sandro onun bu hislerinin aralarına mesafe girmesinden kaynaklı olduğunu söyler ve geçeceğini belirtir fakat Anna geçici bir durum olduğunu düşünmemektedir.

Aradan kısa bir zaman geçer ve korkunç bir fırtına çıkar. Grup tekneye dönmek zorundadır fakat Anna'yı bir türlü bulamazlar. Dakikalar önce Sandro'nun hayatından kaybolmak istediğini söyleyen Anna bunu başarmış gibidir. Burada kullanılan fırtına metaforu, insanın diğerinin hayatından kaybolmasının her zaman fırtınalı bir şekilde olacağının bir göstergesidir. Grup Anna'ya ulaşamayınca arama çalışmalarına polis de dahil olur. Fırtına başladığında grubun bir kısmı adadaki bir sığınağa girer. Claudia orada Sandro'nun yanına giderek, Anna'nın hislerini yeterince anlamamakla, bu yüzden kaybolmasına neden olmuş olmakla suçlar. Aralarında geçen tartışmanın ardından Claudia uyur. Gün ağardığında Sandro'nun yanına giderek onu suçladığı için üzgün olduğunu, en yakın arkadaşı kaybolduysa kendisinin de suçlu olabileceğini söyler. Sandro ise soğukkanlı bir şekilde Anna ile ilgili hiçbir şeyden kendisini sorumlu tutmadığını çünkü nişanlısının hiçbir zaman ona bağlı olmadığını ifade eder. Burada ideal bir nişanlı olarak görmekte olduğumuz Sandro'nun aslında Anna'ya pek değer vermediğini, bu anlamda Anna ile benzer hisler taşıdığını görürüz. Arama çalışmaları sonuç vermeyince grup umudunu kaybeder. Claudia ve Sandro dışında kimse durumu o kadar da önemsemez bu nedenle sadece bu ikilinin Anna'nın peşinde oradan oraya sürüklenecekleri kişisel bir arama çalışması başlar. Burada sadece Sandro ve Claudia'nın Anna'yı önemsiyor olması durumu, yönetmenin göstergesel bir şekilde "suçluluk duygusunu" ifade etmek için kullandığı bir metafordur. Yakın arkadaş ve nişanlı Anna'ya ihanet edecektir fakat bu ihanetten önce ellerinden gelen her şeyi yapmaları ruhlarının yozlaşmışlığı üzerine örtülen bir örtü gibidir.

Bu örtü, yukarıda sözünü ettiğimiz varoluşsal sıkıntıların bir yansıması durumundadır. Sandro ve Claudia Anna'yı ne kadar önemsiyor olsalar da bir yanda kendi sahip oldukları öz, onları "kendileri" odaklı hareket etmeye zorlamakta, bu durum da vicdanlı ya da özgür davranma dürtüsü arasında gel gitlere neden olmaktadır. Sandro'nun göstermelik suçluluk duygusu aslında gerçekten taşımakta olduğu kadar yoğun değildir. Anna'yı gözden çıkarıp kendi istediği biçimde davranmaya hazırdır. Claudia ise bu duruma Sandro'dan daha uzun süre dayanmaya meyilli gibidir; varoluşun vicdan teması Claudia için Sandro'nun sahip olduğundan daha fazladır. Öte yandan film ilerledikçe ana karakterlerin sonrasında kendi öz benliklerini dinleyip "özgür" davranmayı seçeceklerinin işaretleri de izleyiciye hissettirilir.

Claudia, Anna'nın gömleğiyle, kızını aramak için adaya gelmiş olan babanın karşısına çıktığında, adam sorgulayarak ona bakar ve Claudia Anna'nın gömleği ona Anna'nın vermiş olduğuna dair bir şeyler mırıldanır. Ardından Anna'nın valizinde bulunduğu, aralarında İncil de olan iki kitabı babaya verir. Baba İncil okuyan birinin intihara kalkışmayacağını, o yüzden bu ihtimali düşünmemeleri gerektiğini söyler fakat o anda sanki kendi kızından değil de herhangi birinden bahsediyormuşçasına soğukkanlıdır. Ekip normal yaşamına geri dönmeye karar verirken Sandro tekneye dönmüş olan Claudia'nın yanına gidip onu öper. Claudia panikler ve ondan kaçır. Sandro bu davranışıyla Anna'dan çoktan kopmuş ve onun yerine Claudia'yı koymaya hazır olduğunu belli etmiştir. Kızın üzerine Anna'nın gömleğini giymesi de başlarda kabul etmese de bir gün en yakın arkadaşının boşluğunu doldurmaya hazır olacağının bir göstergesidir.

Anna'yı diğer adalarda aramaya karar veren Claudia harekete geçer. Polis de bu arada etrafta şüphe çeken bir teknedekileri sorgulamaktadır. Kaçakçılardan oluşan bu gruptan Anna ile ilgili bir bilgiye ulaşamazlar. Claudia'nın peşinden trene binen Sandro her şeyi bir kenara bırakarak onun aklını çelmeye çalışır fakat Claudia suçluluk duygusu ile direnmektedir. Sandro yapmakta olduğu her şeyi yalnızca istediği için yapacak bir insan olduğunu, fedakârlık yapmakla ilgilenmediğini belirtir. Anna ortadan kaybolduğuna göre onun için fedakârlık yapacak hiçbir şey kalmamıştır. Gerçekleri olduğu şekilde görmek ister ve bunun için de Claudia ile yakınlaşmasının ona göre bir sakıncası yoktur. Anna'yı unutmuştur. Sandro'nun bu tutumu varoluşun ahlaki değerlerden uzak, tümüyle bencil yapısına ve post- modern bireye atıf yapmaktadır. Claudia'nın kaygılı durumu özünde

Sandro'ya hak vermesinden kaynaklanmaktadır. Kendi ahlak ve vicdanıyla savaşıırken çok uzun süre dayanamayacağını bilincindedir. O da Sandro gibi kendini akışa kaptırmak istemektedir.

Evlerine ve burjuva yaşantısına dönen grubun davranışları ile sahip olunan dünya görüşü, değerlerin en az düzeyde önem kazandığını ve yitirilen maneviyatı, İtalya'da kaybolan insanların yavan bir şekilde istatistiğini yaparak eğlenen, önemli olan tek şeyin üst kültüre ait sanat dallarıyla uğraşmak olduğu burjuva dünyasının gözünden verilir. Anna da bu dünyaya mensup olsa da suçluluk duygusu ve diğerlerinden farklı şekilde oluşturduğu rağmen kendi varoluşu onu farklı davranmaya itmiştir. Anna kendini ve yaşantısını sorgulayabilmiş, *özünü* yaratmaya çalışabilmiş bir kadındır ve bu kaygısız burjuva sınıfına aslında oldukça uzaktır. Kayboluşunun alt metninde, Anna'nın, içinde bulunduğu topluluğa ait olamaması sonucu, inanmadığı bir yaşam süreceğine kendini tümünden reddetmesi ve bilinçli yok oluşu yer almaktadır.

Bu sahne Marksist yabancılaşmada ele aldığımız, eşit olmayan ekonomik koşulların getirisi olan burjuva yaşantısının yozlaşmışlığının ifadesini sunar. Bu burjuva düzeninde kendi içlerinden olan kişilere karşı bile bir duyarsızlık, umursamazlık ve yaşamlarına aynı şekilde devam etme dürtüsü belirgin şekilde görünmektedir. Filmde Marksist yabancılaşma olarak somutlaştırılmış olan burjuvazi, maddi yönden güçlü insanların hayatlarından önemli olan şeyin mevcut sistemi devam ettirmek, sahip oldukları imkanları korumak dışında bir şeyi önemsemeyen topluluk olarak konumlandırılmıştır. Anna'nın bu kadar çabuk gözden çıkarılmış olmasının başlıca nedeni de bu burjuva yaşantısını sorgulaması ve içinde bulunduğu toplulukta huzursuzluk duyması şeklinde açığa çıkabilmektedir. Burada ekonomik sistemlerin yalnızca işçi sınıfını değil, burjuvanın da varoluşsal sıkıntıları yaşayabildiğine değinmek açısından Anna'nın sahip olduğu psikoloji önemlidir. Bunun nedeni kapitalist yaşam biçiminde yalnızca "üreten" işçi sınıfının yeterli ücret alamaması değil, "tüketen" zengin kesimin de yaşadığı tatminsizliklerden doğan içsel sıkıntılarla karşı karşıya kalabildiklerini anlamak önemlidir. Filmdeki tüm karakterlerin burjuvaziye ait kişiler olması, buna karşın yabancılaşmış karakterlerin hikayelerinin ele alınması, varoluş sıkıntısının ve yabancılaşmanın herkes için kaçınılmaz olduğunun ifadesidir.

Claudia villada dolaşırken bulduğu peruğu başına geçirerek aynada kendi görüntüsünü izler. Gupta, burjuvanın tipik bir temsilcisi olan olan Gulia ona bambaşka birine döndüğünü söylediğinde, Claudia aslında Anna'nın boşalan yerini doldurmaya hazırlanmaktadır. Anna'yı aramaya devam etmek zorunda hisseden Sandro, nişanlısının tarifine uyduğu söylenen kadının peşine düşer. Burjuva yaşantısına artık katlanamayan Claudia da Sandro ile birlikte gider. Anna ile ilgili bir şey bulmaya yönelik pek çok ipucuyla oradan oraya sürüklenirler ama bunların hiçbirinden sonuç çıkmaz. Bu sürükleniş varoluşun bilinemez olmasının bir göstergesini sunmaktadır. Claudia kendi varoluşu ile özü arasında git geller yaşamaktadır. "Varoluş özden önce gelir" sözü burada Claudia'nın içindeki çatışmayı tanımlamaktadır bir anlamda; dünyaya gelmeden önce tasarlanmış olan varoluşu ona içindeki özün istediğinden farklı davranma zorunluluğu yüklemektedir. Bu nedenle Anna'ya karşı duyduğu sorumluluk duygusu ile bu sorumluluktan vazgeçip dilediğince davranmak arasında bocalamaktadır.

Bu bocalayış sonucunda Claudia sonunda Sandro'ya teslim olur ve Anna'yı arayış romantik bir ilişkiye dönüştür. Claudia bir yandan yaptığı şeyin yanlışlığıyla yüzleşirken diğer yandan kendini bırakmış olmanın tadını çıkarmaktadır. Bir süre sonra yaptıkları şeyin anlamsızlığından yakınmaya başlar. Sandro içinse bir şeyin anlamsız olması daha iyidir, çünkü anlamsız olan şeye kafa yormak gereksizdir bu nedenle anlamsız olan özgürleştiricidir. Burada yine varoluşun saçma kavramına gönderme yapılır. Filmde Antonioni'nin yer verdiği başarılı mimari ve estetiğe sahip yapılar, çarpık kentleşme ve teknolojinin bozuma uğrattığı estetik algısına bir karşı duruşu ifade eder. Claudia ve Sandro bu mimariyi izlerler. Sandro önceden kendine ait fikirleri olduğunu fakat sonra bu fikirlerin

onu yordugunu ve bunlar üzerine düşünmemenin daha iyi olduğuna karar verdiğini belirtir. Sandro film ilerledikçe, kendi fikirlerine bile yabancılaşmış modern bireyi daha belirgin sunmaktadır. Başarılı bir mimar olmasına rağmen güzel eserler vermeyi değersiz bulan, insan eliyle yapılmış her şeyin sonunda yok olacağını, kalıcılığa sahip olmayan şeylere gereğinden fazla kafa değer vermenin gereksiz olduğunu savunan post-modernist bir tutum sergileyen Sandro Claudia'ya evlenme teklif eder.

Sandro'nun söylediği her şey Claudia'ya sürekli Anna'ya düşündürür ve yeni sevgilisini Anna konusunda sorgular. Sandro ise aralarındaki şeyi "mutluluk verici bir kaçamak" olarak nitelendirir ve mutlu olmak için daima yeni insanlarla birlikte olmayı denemek gerektiğini öne sürer. Bu noktada Claudia Sandro'ya yabancılaşmaya başlar çünkü Sandro'nun fazla rahat tutumunun aksine adama bağlanmıştır. Bu bağlanma ve soğumaya başlama durumlarında tamamen Anna'nın yerini almış olduğu görülmektedir. Claudia için Sandro ile yaşamak, Anna'nın duyduğu türde bir yabancılık duygusu vermeye başlamıştır. Sandro mutlu olmak için sadakatsiz bir şekilde daima başkalarının peşine düşmeye hazırdır. Kısa bir süre sonra Sandro'yu başka bir kadınla yakaladığında büyük bir boşluğa düşer ve acı çeker.

Claudia'ya yakalanan Sandro kadının peşinden giderek ona yetişir ve bir banka çökerek ağlamaya başlar. Bu ağlama sahnesi Sandro'nun içinde bulunduğu durumun ve yaşadığı yoğun yabancılaşma duygusunun kendisine acı veriyor olmasının göstergesini sunar. Benzer bir yabancılaşma yaşayan Claudia adamın başını okşar. Bu arada Anna hiçbir zaman bulunamamıştır. Anna'nın kaybolması ve bulunamaması, bireyin bir kez yabancılaşma yaşadktan sonra bir daha geri dönemeyecek olmasının metaforudur. Anna fiziksel olarak kaybolmuş olsa da modern çağda yabancılaşmış bireylerin tümü ruhen kaybolma yaşamaktadır.

Sonuç

Modern çağda varoluş ve yabancılaşma temalarının Antonioni'nin Macera'sı üzerinden bir kez daha irdelendiği filmde, insan ruhunun içine fırlatılmış olduğu dünyada nasıl daimî olarak acı çektiği ve" kaybolduğu" ele alınmaya çalışılmıştır. Yabancılaşma bir kez gerçekleştikten sonra varoluş sorgulaması durmaksızın devam eder ve bu sorgulama çoğu zaman daha büyük yabancılaşmaya neden olur. Farklı düşünürler yabancılaşma ve varoluş kavramlarına farklı açılardan yaklaşmış olsa da gerek ekonomik gerek benlik gerek toplumsal sebeplerden gerçekleşmiş olsun insanın diğerlerine yabancılaşmış olması durumu aynı kaotik durumları ortaya çıkarmaktadır.

Göstergebilimsel analiz ile ele alınan filmde söz konusu temalara ilişkin örnekler sunmak açısından seçilen analiz türü sinema okumaları için temel niteliktedir. Post modern paradigmalardan film analizlerinde farklı yaklaşımlara olanak sağlaması daha geniş bir perspektiften bakmayı kolaylaştırmaktadır. Ele alınan kuramsal çerçevede belirtilen varoluş ve yabancılaşma düşünceleri sinema aracılığı ile somutlaştırılmış, bireye ilişkin ne tür sıkıntılar yaratabileceği burjuva çerçevesinden ele alınmıştır. Yabancılaşma kavramının kökeninde pek çok etken söz konusu olsa da benlik, ekonomi, toplumsal normlar kavramının ana eksenine oturmaktadır. Üst modern çağın bireyselleştirici karakteristiği bireyin kendi içine dönüp, çıktığı yolculukta kendisini büyük oranda sorgulama fırsatı bulması sonucunda vardığı kaçınılmaz bir yabancılaşma sunmaktadır. Filmde Anna'nın kayboluşu üzerinden somutlaştırılan ve "bir kez kaybolduktan sonra asla bulunamayacağı" şeklinde belirtilen yabancılaşma durumu belirgin bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Anna'yı arayış, karakterlerin var olma yolculuğunda kendilerini arayışları ile ilişkilendirilir. Anna'nın bulunamaması ve bu süreçte birçok yere bakılması, birçok yol denenmesi tıpkı varoluşunun bilincinde olan ve yabancılaşmış bireyin kendisi için "mutluluk getirecek bir yol" bulmaya çalışması gibidir. Filmdeki arama metaforu aslında varoluşa yapılan bir atıftır bu nedenle çabalar nihai bir sonuca vardırılmaz.

Filmde yabancılaşmış burjuvazinin elindeki tüm imkanları kullanarak bile istedikleri sonuca varmalarının neredeyse imkânsız oluşu, ele almaya çalışılan varoluş ve yabancılaşma temalarının somut bir örneği niteliğindedir.

KAYNAKLAR

- Anderson, S.L. (2000), On Kierkegaard. Wadsworth: Belmont.
- Ertaş, Sedef, (2018), Yabancılaşma ve Yabancılaştırılma Unsurları Bağlamında Modernite Krizi: Antonioni Sineması Örneği; Macera, Gece ve Batan Güneş Üçlemesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki, (1995), Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, 3. Basım, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Fiske, John, (2014), İletişim Çalışmalarına Giriş. Çev. Süleyman İrvan, 3. Baskı, Pharmakon Yayınevi, Ankara.
- Fromm, Erich, (2008), Özgürlükten Kaçış. Çev. Şemsa Yeğin, 5. Baskı, Payel Yayınları, İstanbul.
- Gödelek, Kamuran, (2008), Kierkegaard ve İnsan Görüşü. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt1/5.
- Gülbüz Dikici, Zeynep, (2020). Kafka'daki Varoluşsal Öğelerin Varoluş Felsefesi Açısından Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Hegel, George.W.F., (2003), Tarihte Akıl. Çev. Önay Sözer, Kabalcı Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul.
- Heidegger, Martin, (2008), Varlık ve Zaman. Çev: Kaan H. Ökten, Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Hitchcock, Louise. A., (2015), Kuramlar ve Kuramcılar, Çağdaş Düşüncede Antik Edebiyat. 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Karayel, Serpil, (2019), An Existential Approach To Virginia Woolf's Mrs. Dalloway And Albert Camus' The Stranger And Their Film Adaptations. Istanbul Aydın University Institute Of Social Sciences Thesis, İstanbul.
- Kızıltan, Güven S., (1986), Kişinin Silinen Yüzü Çağımızda Yabancılaşma Sorunu.1.Baskı. Metis Yayınları, İstanbul.
- Kiraz, Sibel, (2012), Hegel Felsefesinde Yabancılaşmanın Rolü ve Anlamı. Kutadgubilig, Mart. s.6.
- Marx, Karl. ve Engels, Friedrich, (2013), Komünist Manifesto. Çev. Celal Üster ve Nur Deriş, İstanbul, Can Yayınları.
- Marx, Karl, (2016), 1844 El Yazmaları. Çev. Murat Belge. 10. Baskı. Birikim Kitapları, İstanbul.
- Sartre, Jean P. Varoluşçuluk. (2012), Çev: Asım Bezirci, Say Yayınları, Ankara,
- Savaş, H. (2013), Sinema ve Varoluşçuluk. 1. Baskı. İstanbul, Sözcükler Yayınları.
- Spinoza, Baruch, (1922), Theologisch- Politischer Traktat, Çev. Carl Gebhardt. 4.Basım. - Leibzig: Verlag von Felix Miner, (Epist. 59).